

Herra Martin jäljillä

Ensimmäisen lainsuomennoksen tekijänä on jo ajat sitten totuttu pitämään herra Marttia, joka toimi Tukholman seurakunnassa 1500-luvun puolivälissä kappalaisena. Käsitys oli vallitseva, kunnes PAAVO PAJULA ensimmäistä lain-

suomennosta koskevassa tutkimuksessaan esitti oman teoriansa. Sen mukaan käännöksen olisi suorittanut Jaakko Finno ja herra Martti olisi vain tehnyt siitä jäljennöksen. Tukholman kuninkaallisessa kirjastossa säilytettävä, merkinnällä

Codex B 96 varustettu käsikirjoitus olisi tämä jäljennös.

Herra Martin elämänvaiheet ovat olleet osaksi hämärän peitossa, mikä on vaikeuttanut hänen kohdistuvaa tutkimusta. Tärkein ajanjakso, jolta tiedot puuttuvat, on vuosien 1550 ja 1586 välinen aika. Näinä rajavuosina herra Martti mainitaan Tukholman raastuvanoikeuden pöytäkirjoissa, mutta niiden väliseltä ajalta ei hänestä löydy mitään merkintää. Pajula esitti oletuksen, jonka mukaan herra Martti olisi siirtynyt kirkkoherraksi Börstiliin, Östhammarin ja Gräsön pitäjiin. Tätä toistaiseksi tuntematonta ajanjaksoa on nyt valaissut prof. Bo PALMGREN, joka on aikaisemminkin ottanut osaa ensimmäisen lainsuomennoksen tekijästä käytyyn keskusteluun. Hänen tätä ajanjaksoa käsittelevä kirjoituksensa »Herr Märten återfunnen» on julkaistu viime syksynä aikakauskirjassa Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland s. 429—440. Seuraavassa selostetaan tätä artikkelia.

Palmgren on löytänyt uusia lähteitä, joiden nojalla Pajulan oletamus osoittautuu oikeaksi. Mutta herra Martti ei toiminut pitkään Börstilissä, vaan siirtyi sieltä Ahvenanmaalle Kumlingeeseen. Hän on myös päässyt selville herra Martin täydellisestä nimestä — se oli Mortin Olai hänen oman kirjoitustapansa mukaisesti. Historioitsijat ovat aikaisemmin tunteneet herra Martti -nimisen henkilön, joka toimi Kumlingessa ja otti siellä osaa aikansa politiikkaan. Kahdesta Martista tulee nyt vain yksi, mikä selvittää tilannetta paljon. Herra Martin muutto Börstilistä ilmenee kuningas Kustaa Vaasan Juhana-herttualle helmikuun 24. päivänä 1558 lähettämästä kirjeestä.

Muuan merkityksellinen asiakirja, johon ei ennen ole kiinnitetty huomiota, on kuninkaalle annettu uskollisuudenvakuutus, jonka herra Martti Kumlingen pitäjän miesten puolesta on laatinut ja luovuttanut tammikuun 17. päivänä

1569. Asiakirja on ainoastaan herra Martin sinetöimä, ja siinä puhutaan herra Martista minä-muodossa. Tämän takia Palmgren arvelee, että se on todennäköisesti herra Martin itsensä laatima, ja täten se olisi ensimmäinen tunnettu näyte hänen käsialastaan. Aikaa, jonka herra Martti oleskeli Kumlingessa, ei ole voitu tarkkaan määrittää; kuitenkin hänen nimensä mainitaan vielä v. 1588 Kumlingen pitäjän kymmenyluettelossa Kumlingebyn asukkaiden joukossa. Koottuaan yhteen uusista lähteistä saamansa tiedot Palmgren vastaa kysymyseen, mistä syystä lainkäännöksen tekijän nimeä ei ole mainittu levinneissä jäljennöksissä. Teorian mukaan selitys on seuraava. Kuningas Kustaa Vaasan kirjeessä Juhana-herttualle mainittiin, että herra Martti voisi olla hyödyksi sekä suomen että ruotsin kielen taitoisena. Tämän takia voi olla mahdollista, että Juhana-herttua antoi lainkäännöksen hänen tehtäväkseen. Mutta sitten on poliittinen vastakohtaisuus saattanut olla luomassa juopaa, niin että herra Martti joutui epäsuosioon ja asetettiin syrjään. Herra Martin poliittiseen asennoitumiseen Juhana-herttuaa vastaan lienee vaikuttanut uskonnollisten mielipiteiden eroavuus, sillä herra Martti oli katolisuuden vastustaja. Tämä kanta juontanee juurensa niistä ajoista, jolloin hän toimi kappalaisena Tukholmassa ja Ruotsin uskonpuhdistaja Olaus Petri oli saman seurakunnan kirkkoherrana.

Käsialan tutkijoille Palmgrenin löydöt antanevat myös mielenkiintoista aineesta, ja ehkä heidän onnistuu saada selville herra Martin osuus Codex B 96:n synnyssä.

Täyttä selvyyttä siitä, kuka on ensimmäisen lainsuomennoksen tekijä, ei täten ole vielä saatu, ja tutkimuksia on edelleenkin jatkettava, jotta päästäisiin lopulliseen ratkaisuun. Prof. Bo Palmgrenin artikkelin mukana on vaaka taas heilahtanut ja tällä kertaa herra Martin puoleen. Millainen lienee seuraava punnus?

ILKKA RUOPILA